

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatembetene
Politidistriktene

DERES REF.:

VÅR REF.:

2013/00972-001 TFR/ggr
780

DATO:

06.05.2013

HØYESTERETTS DOM OM STATENS ANSVAR FOR MANGELFULL BESKYTTELSE AV INDIVIDER MOT MENNESKERETTIGHETSKRENKELSER FRA ANDRE PRIVATPERSONER

Høyesterett har i dom 25. april d.å. slått fast at staten etter omstendighetene kan holdes ansvarlig dersom noen ikke gis et tilstrekkelig vern mot truende eller sjikanøs atferd fra andre privatpersoner. Dette ble begrunnet med at staten i den konkrete saken ikke hadde oppfylt den såkalte sikringsplikten etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 1 jf. artikkel 3 og 8.

Saksforholdet var i korthet: A og NN var kjærester i en kort periode, men forholdet tok slutt etter en grov trussel- og voldsepisode i 1998. A aksepterte ikke bruddet, og innledet en årelang forfølgelse av NN. Trakasseringen besto blant annet av bilforfølgelser, stadige telefonoppringninger og tekstmeldinger, samt forsøk på å oppsøke hennes bopel. Verken soning av dommer, omfattende politioperative tiltak eller et nærmest sammenhengende regime med besøks- og kontaktforbud satte en stopper for atferden. As forfølgning var på sitt mest intense frem til 2001, da NN skiftet navn og flyttet til en sperret adresse på en annen del av landet. Forfølgningen foregikk deretter mer sporadisk frem til 2004.

Saken for Høyesterett gjaldt spørsmålet om staten hadde gjort tilstrekkelig for å beskytte NN mot As forfølgning. Etter praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen er det ikke tilstrekkelig at myndighetene selv avstår fra å krenke EMK. Staten kan også holdes ansvarlig for menneskerettighetsbrudd begått av privatpersoner, såfremt den ikke har gjort nok for å forhindre krenkelsene. Høyesterett konstaterte at A utvilsomt hadde krenket NNs rett til privatliv etter EMK art. 8, og at det også fantes omstendigheter som kunne tilsi at det forelå krenkelse av forbudet mot umenneskelig eller nedverdiggende behandling i EMK art. 3. Høyesterett avsto likevel fra å ta stilling til om art. 3 var krenket, idet det ikke ble ansett avgjørende for om *staten* hadde begått et konvensjonsbrudd.

Høyesterett fremhevet at politi og påtalemyndighet hadde gjort mye for å beskytte NN. Ut fra det man visste om As handlingsmønster og forfølgningens intensitet, samt den belastningen som NN

og hennes fire barn ble utsatt for, burde man imidlertid fulgt opp informasjonen om de stadige bruddene på besøks- og kontaktforbudet atskillig bedre. Særlig skulle muligheten for pågrepelse og varetektsfengsling vært nøye vurdert, og bruddene burde løpende blitt forfulgt som selvstendige straffbare forhold. En utilfredsstillende etterforskning av drapstrusler forsterket inntrykket av at NN var gitt en utilstrekkelig beskyttelse mot fortsatt forfølgning. Høyesterett konkluderte med at sikringsplikten ikke var overholdt.

Politiet og påtalemyndigheten må trekke lærdom av saken, slikt at man bedre sikrer etterlevelsen av EMK på dette punkt. Det er særlig grunn til å merke seg dommens avsnitt 46–49, der Høyesterett trekker frem fire momenter som skal vektlegges ved vurderingen av om sikringsplikten er overholdt: (1) Hvorvidt det er reagert mot en reell og umiddelbar risiko som myndighetene var, eller burde vært, oppmerksom på. (2) Hvorvidt igangsatte tiltak var adekvate og forholdsmessige. (3) Hvorvidt tiltakene ble gjennomført på en måte som gir fornærmede en reell beskyttelse. (4) Hva slags saksområde det var tale om. Det ble i denne sammenhengen fremhevet at voldsutsatte kvinner har et særskilt beskyttelsesbehov.

Det kan legges til grunn at vernet i dag er gjennomgående bedre enn på den tid da krenkelsene fant sted (1998–2005). Ikke minst har viktigheten av å gripe inn mot krenkelser av besøksforbud blitt fremhevet. En minner om riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008 om familievold punkt IV 3, der det heter:

”Bryter siktede et besøksforbud, skal det reageres raskt og med fasthet, og det må vurderes om bruddet gir grunnlag for pågrepelse og fremstilling for varetekt. Det bør vurderes å begjære pådømmelse av brudd på besøksforbudet, jf. straffeloven § 342 bokstav c) uten å avvente hovedforhandling i familievoldssaken.”

Riksadvokaten tilføyer at en personforfølgelse etter forholdene også vil kunne rammes av andre straffebestemmelser, herunder særlig straffeloven § 227 om trusler og § 390 a om hensynsløs atferd. Disse straffebudene vil kunne anvendes ved siden av straffeloven § 342. En gjør for ordens skyld oppmerksom på at Justis- og beredskapsdepartementet for tiden har på høring et lovforslag som uttrykkelig vil rette seg mot personforfølgelse, og som er forutsatt å kunne anvendes i konkurrans med § 342.

For så vidt gjelder familievoldsområdet, antar riksadvokaten at en etterforsknings- og påtalepraksis som skjer i tråd med rundskrivet fra 2008, vil være i overensstemmelse med de krav Høyesterett har utledet av EMK. Høyesterett anså besøksforbudsinstuttet som et *adekvat* virkemiddel mot personforfølgelse – også i en sakstype der fornærmede som nevnt hadde et særskilt behov for vern. Så vidt en kan se, var hovedårsaken til at det likevel ble konstatert et konvensjonsbrudd at det ikke lå en tilstrekkelig realitet i besøksforbudet, ettersom det ikke ble reagert overfor As regelmessige overtredelser av det. Det kan på ingen måte utelukkes at det finnes eldre saker som er håndtert på en lignende måte, og som følgelig ikke er i overensstemmelse med de krav som Høyesterett nå har stilt. Hvis det i saker som kan ligge slik an, nå finner sted ytterligere krenkelser, er det særlig viktig at det reageres ekspedit og med tilstrekkelig fasthet.

Det er viktig å merke seg at sikringsplikten som Høyesterett har statuert, ikke er begrenset til familievoldstilfellene, dvs. saker der det eksisterer et nært forhold mellom gjerningspersonen og fornærmede. Plikten gjelder i prinsippet i enhver sak der individets rettigheter etter art. 3 og/eller 8 blir krenket. De føringene som er lagt til grunn i riksadvokatens rundskriv fra 2008 kan følgelig gi en viss veiledning også her, men den som er utsatt for krenkelser i familieforhold vil være særlig sårbar, og av den grunn gjerne

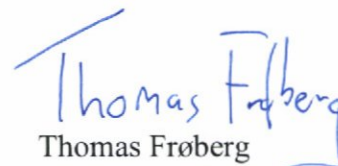
nyte et sterkere vern enn i saker der det ikke er noen tilsvarende forbindelse mellom gjerningsperson og fornærmet.

Hvilke tiltak som politi og påtalemyndighet plikter å igangsette, vil særlig bero på hvor omfattende og langvarig den aktuelle personforfølgelsen er. I lys av de forhold Høyesterett særlig vektlegger, er det ikke tvilsomt at sikringsplikten var krenket i den aktuelle saken. Man sto overfor en fornærmet som befant seg i en særlig sårbar persongruppe, og som i årevis var blitt utsatt for et massivt press. Inntil rettstilstanden er ytterligere utpenslet, vil det imidlertid være forbundet med en viss usikkerhet hvilken rekkevidde sikringsplikten har i mindre alvorlige saker. Som det fremgår av dommen vil plikten være relativ, slik at man i mindre alvorlige saker ikke kan stille like høye krav. Som fremhevet i avsnitt 46 og 47 i Høyesteretts dom, må myndighetenes arbeid finne sted innenfor de eksisterende ressurs- og prioriteringsmessige rammer. Politi og påtalemyndighet nyter således en viss skjønnsmargin ved valget av reaksjon. Hva som er påkrevd i den enkelte sak må vurderes konkret, med utgangspunkt i de momentene som ovenfor er gjengitt fra Høyesteretts dom. Notoriteten er viktig, slik at man i ettertid kan gjøre rede for de vurderinger som er foretatt.

Det forutsettes at den aktuelle høyesterettsdommen gjennomgås i de respektive politidistriktene med relevant personell, inkludert ledergruppene.

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Thomas Frøberg
kst. statsadvokat

Gjenpart: 1. Justis- og beredskapsdepartementet
2. Politidirektoratet
3. Regjeringsadvokaten